

ALS EEN VLINDER IN DE KERK

VISIENOTA VAN DE VERENIGING VAN VRIJZINNIGE PROTESTANTEN

ERIK JAN TILLEMA

INLEIDING

De Vereniging van Vrijzinnige Protestanten (VVP) wil in deze nota haar visie onder woorden brengen om te laten zien waar de VVP voor staat en waar zij heen wil.

De titel van de nota slaat op het beeld van de vrijzinnigheid dat wij graag uit willen dragen: een vlinder fladdert vrij rond, sierlijk maar nooit met een vaste lijn. Een vlinder is kwetsbaar, maar vooral erg mooi. Zo is ook de vrijzinnigheid: een juweeltje dat rondfladdert. De vrijzinnigheid is een vlinder in de kerk!

DRIE KERNTHEMA'S

De VVP ziet drie kernthema's die bepalen wie zij is en waar zij naar toe wil. Die thema's zijn: vrijzinnigheid, diversiteit en dienstbaarheid. Het zijn drie termen die krachtig zijn, goed met elkaar gecombineerd kunnen worden en bovenal: bruikbaar zijn.

Vrijzinnigheid

De VVP staat voor het vrijzinnige geluid binnen de Protestantse Kerk. Zij ziet het als haar opdracht dat vrijzinnige geluid binnen de kerk te peilen, te onderhouden, te voeden en hoorbaar te maken.

- Peilen: De VVP staat niet los van de plaatselijke gemeenten, zij is er actief mee verbonden. Zij peilt continu wat er op gemeentenniveau aan vrijzinnige opvattingen leeft: zij zoekt, vindt en volgt. Want met behulp van deze kennis kan de VVP de vrijzinnigheid het beste presenteren.
- Onderhouden: daar waar in de gemeenten vrijzinnig wordt gesproken, helpt de VVP om dat vrijzinnige geluid te onderhouden. Vrijzinnig spreken laat zich nooit het zwijgen opleggen, maar hoeft ook nooit alleen te staan. De VVP kan het spreken onderhouden door bijvoorbeeld vrijzinnigen in aanraking te brengen met andere vrijzinnigen of door het aanleveren van (studie)materiaal
- Voeden: wanneer vrijzinnig geloven ergens een kiem is, wil de VVP dat vrijzinnige geluid laten groeien. Waar vrijzinnig geloven gegroeid is, wil de VVP het laten bloeien. Uiteraard is het niet alleen dankzij de VVP dat vrijzinnigheid kan groeien en bloeien, maar de vereniging kan er wel een belangrijke rol bij spelen. Als landelijke organisatie creëert zij vanuit die positie ruimte en interesse voor de vrijzinnigheid, wat nodig is om het te laten groeien.
- Hoorbaar: vrijzinnig geloven moet hoorbaar en zichtbaar zijn. Niet alleen om daarmee een plek op te eisen binnen de kerk, maar ook omdat een zichtbare vrijzinnigheid anderen stimuleert. Een krachtige vrijzinnige stem is een inspiratiebron voor anderen

De VVP is van oudsher verbonden met de Protestantse Kerk, maar dat betekent niet dat de VVP zich beperkt tot het vrijzinnige geluid binnen dit kerkgenootschap. Zij kijkt over de kerkmuren naar organisaties waarin het vrijzinnige geluid ook hoorbaar is. De VVP onderhoudt daarom actieve contacten met andere vrijzinnige geloofsgemeenschappen en organisaties, omdat het niet goed is om alleen te staan. Samen staan we sterk. De VVP beperkt zich daarbij niet tot het christelijke gedachtegoed, maar zoekt ook contacten met vrijzinnigen uit andere tradities.

Dan rest nog één vraag: wat is vrijzinnig? Wat houdt het vrijzinnige geluid in? Dat is lastig te beantwoorden, want vrijzinnigheid die in woorden kan worden gevat, is eigenlijk geen vrijzinnigheid meer: vrijzinnigheid hoort niet in woorden gevangen te worden. Vrijzinnigheid staat voor vrijheid, in geloof en daden. Ondogmatisch, kritisch, eigentijds, open, divers, ruim en kleurrijk zijn kernwoorden die de vrijzinnigheid omschrijven. De vrijzinnigheid is een beweging, dus niet statisch, kritisch tegenover zichzelf en open naar anderen.

In de praktijk betekent dit dat wij niet geloven in één Waarheid of in vaststaande opvattingen, want het geloof verandert continu, door bijvoorbeeld onze omgeving of door het contact met anderen.

Diversiteit

Een vrijzinnig geloof staat gelijk aan een divers geloof. Iedereen is vrij in het geloven en dat betekent dat mensen ook op verschillende manieren geloven. De diversiteit waar de VVP voor staat, omvat echter meer dan alleen het geloof, het slaat ook op de vorm.

- Diversiteit in geloven: vrijzinnig geloven houdt in dat niet één geloofsopvatting de juiste is. Er bestaan geen absolute waarheden. Er bestaat enkel vrijheid in het geloof. Dat houdt ook in dat er geen duidelijke geloofsuitspraken gedaan kunnen worden: het is zo, of het is zo... Nee: vrijzinnig geloven houdt in dat wij erkennen dat verschillende mensen verschillend geloven. Dat betekent niet dat wij onderling niets delen. Wij delen wel degelijk iets, omdat we allemaal 'iets' ervaren of geloven. Daarmee houdt de gemeenschappelijkheid op, want wat iemand gelooft of voelt, is persoonlijk.

- Diversiteit in vorm: de traditionele geloofsvorm van een kerk is de zondagse eredienst. Al eeuwen gaan gelovigen naar de kerk. Ook nu nog gaan veel mensen naar de kerk en dat moet ook blijven gebeuren. De kerkdienst zal altijd een vorm zijn om te koesteren omdat het al eeuwenlang de gebruikelijke vorm is waarin het geloof wordt beleefd en omdat het een vorm is die veel mensen raakt en aanspreekt. Maar dat betekent niet dat de kerkdienst de enige vorm is, of de beste vorm is. Alternatieven zijn mogelijk en de VVP stimuleert dan ook het gebruik van deze andere vormen van kerk-zijn. Dat doet zij niet om de kerkdienst overbodig te maken, maar om de diversiteit te vergroten. Want wanneer wij staan voor diversiteit in geloven, staan wij ook voor diversiteit in de vorm. Omdat de verscheidenheid van geloven in verschillende vormen het beste tot uiting komt.

Dienstbaarheid

Geloven kan niet enkel bij geloven blijven; dat zou het geloven inhoudsloos maken. Geloven komt pas tot uiting in handelen. Dat betekent dus ook dat vrijzinnig geloven uitstraalt op het handelen van iemand. Sterker nog: het handelen dat uit geloven voortkomt, is vaak belangrijker dan het geloven zelf. Wat we doen is veel belangrijker dan wat we vinden of geloven.

Vrijzinnig geloven gaat niet samen met een passieve of onverschillige levenshouding. Het is een krachtig appèl! Juist omdat vrijzinnigen voor vrijheid staan, wordt er een beroep op hen gedaan omdat vrijheid geregeld in het geding is. Mensen zijn vaak niet vrij om te zijn wie ze zijn, om te zeggen wat ze willen, om te gaan en staan waar ze willen. Deze inperking van de vrijheid gebeurt niet alleen in andere landen waarover we horen in het journaal. Ook in ons land gebeurt het veel te vaak dat de vrijheid wordt ingeperkt: migranten zijn niet welkom, andersdenkenden moeten zich aanpassen en mensen worden belachelijk gemaakt als ze voor hun eigen mening uit durven te komen. Het zijn allemaal voorbeelden van vrijheidsinperking.

Juist bij vrijzinnigen – bij wie vrijheid hoog staat aangeschreven – brengt dit een reactie teweeg.

Vrijzinnigen staan op om te strijden voor een betere wereld waar iedereen vrij kan zijn. Een wereld waar iedereen vrij is, bestaat uit een wereld waar iedereen kan zeggen wat hij of zij wil. Dat betekent dat er ook dingen gezegd kunnen worden die wij niet zouden zeggen. Maar het betekent niet dat iedereen alles kan zeggen en een ander mag beledigen en uitschelden. Echte vrijheid heeft pas waarde met het besef van de grenzen van die vrijheid: uit respect voor de vrijheid van de ander weet je dat er aan jouw vrijheid grenzen zitten, omdat je anders de ander onvrijheid bezorgt. We zijn dus wel vrij in ons spreken en handelen, maar daar komt een grote verantwoordelijkheid bij kijken.

Vrijzinnig geloven vergt een actieve levenshouding; een open levenshouding gericht op de ander om samen met de ander te kunnen leven. Belangrijk daarbij zijn compassie en de Gulden Regel: 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet'. Behandel anderen dus steeds zoals je zelf behandeld wilt worden. Want hiermee creëren we de voorwaarden voor een pluriforme samenleving waar iedereen vrij is en zichzelf mag zijn.

De huidige stand van zaken

De VVP sluit haar ogen niet voor de werkelijkheid en dus constateert zij dat de geïnstitutionaliseerde vrijzinnigheid (de vrijzinnige kerken) niet in een optimale conditie verkeert. De vrijzinnige kerken zijn klein en krimpen nog verder. Dreigt de vrijzinnigheid uit te sterven?

Ondanks de negatieve ontwikkelingen wordt de VVP niet somber. Want terwijl de geïnstitutionaliseerde vrijzinnigheid in moeilijk vaarwater verkeert, is het vrijzinnige geluid nog steeds populair – het laat zich alleen niet binden in instituties. Vrijzinnigheid neemt nieuwe vormen aan, niet-institutionele vormen. De VVP staat open voor veranderingen en speelt daar op in. Zij kijkt niet nostalgisch terug, maar kijkt vooruit en is op zoek naar nieuwe vormen waarin de vrijzinnigheid zich zal manifesteren. Dat betekent dat de toekomst er heel anders uit zal zien. Maar dat betekent niet dat wij bang zijn voor de toekomst. Integendeel!